

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde, persvereniging „opbouw“

Strikvraag . . . naar de bekende weg

...Krachtens welke bevoegdheid doet Gij deze dingen? Of wie heeft U de bevoegdheid gegeven om deze dingen te doen?...

Markus 11 : 27-33

Ze zijn van de ene verbazing in de andere gevallen, de scharen. Eerst het aanstekelijk enthousiasme 'Gezegd is Hij die komt in de naam des Heren!'. En toen dat optreden in de tempel '...maar gij hebt het tot een rovershol gemaakt!' Ze stonden inderdaad versteld. Jezus doet niet wat ze van hun Messias verwachten; maar wél dingen die nog nooit in Jeruzalem gebeurd zijn!

Daar is Hij dan weer in de tempel. Hij trekt de scharen als een magneet. Hun Messias-roes is weggeëbd; wat dat betreft zijn ze teleurgesteld. Maar Hij slaat ze in de ban van zijn leer, als machthebbende; heel anders dan de Schriftgeleerden.

Echter, de kerkelijke autoriteiten zinnen op hun tegenzet. Overpriesters, heersers van Israël. Oudsten, voormannen van het volk. Schriftgeleerden, theologen van professie. Dit sterke kerkleidersgilde kan dit zo niet laten gaan! Hij treedt maar op in de tempel als Heer en Meester. Bezemt het 'huis van zijn Vader' schoon. En leert daar maar! En het volk staat versteld.

En op dat laatste wordt nu de tegenactie gericht. De publieke opinie moet óm, waar het Jezus betreft. Hij moet ten overstaan van de scharen aan de kaak gesteld.

Heus, de hoogkerkelijke tegenzet wordt een meesterzet! Jezus' ban over de scharen zal gebroken worden. Een nieuwlichter, een lichter, een kerkelijk revolutionair, — dát zullen ze Hem laten worden in de ogen der mensen. En zo komt die eindeloos hoogmoedige vraag: „rabbi, wat is uw bevoegdheid? Wie heeft U die gegeven? Meester, U doet dat nu wel, maar laat uw papieren eens zien? Wie heeft U gemachtigd tot dit optreden?“ De overpriesters c.s. hebben hun wapen zorgvuldig gekozen. Er is toch orde en regel in Israël? Zijn zij het niet die daarvoor hebben te waken? Gaat het hier niet om de heiligheid van het huis des Heren? O zo! Het volk zal het begrijpen, waarden, zelfs niet anders verwachten dan dat zij waken tegen kerkelijke nieuwlichterij en volksverleiding. Een scherp wapen: de vraag naar de bevoegdheid volgens orde en regel. . . . in dienst gesteld van de verwerping van Christus! Succes is wel verzekerd. Dit soort vragen is altijd waterdicht. Jezus is noch priester noch oudste noch farizeeër noch schriftgeleerde. Dus wat dóet Hij eigenlijk in de tempel? Hij is alleen maar een rabbi buiten de goddelijke orde. Machtig van optreden misschien. Maar moet de leiding het goedgelovige volk niet beschermen tegen verleiding? „Jezus, uw goddelijke opdracht, uw kerkelijke aanstelling, alstublieft!“ Die kan Hij toch nooit tonen.

Gespannen wachten ze af. Loopt Hij in de val? De scharen zien toe, ook in afwachting: ja, wat is eigenlijk de bevoegdheid van Jezus?

De Here antwoordt met een weervraag. Er zijn mensen die dat maar een handigheid

vinden. Maar dat is het niet. Christus had geen trucs nodig. Er zijn er ook die dit toch wel wat kinderachtig vinden. Zoals ruziënd-de kinderen: neen, jij moet eerst antwoord geven op mijn vraag. . . . Maar ook dáár is geen sprake van. Christus weet héél wel dat dit een val is waar Hij in moet lopen ten overstaan van het volk. Doch Hij beantwoordt niet list met list. En Hij zoekt zeker geen kinderachtige uitweg van tijd-winst of zoiets. Want het gaat nu inderdaad over zijn bevoegdheid. En Hij schuwt het antwoord helemaal niet. Ze mógen het weten, overpriesters en scharen; ze móeten het zelfs weten. De Here is oprecht gelijk de duiven. En voorzichtig gelijk de slangen! Want de overpriesters kennen het antwoord op hun vraag. Het is een strik-vraag, naar de bekende weg! En daarom dwingt Hij de heren zelf te antwoorden.

Ik zal u óók een vraag stellen. . . . Neen dat is niet een ándere vraag en zéker geen afleidingsmanoeuvre. Christus schuift zijn voorloper Johannes de Doper niet naar voren om zich achter hem te dekken. Hij schuift Johannes naar voren, omdat priesters, oudsten en schriftgeleerden hun houding tegenover Johannes móeten hebben bepaald, en kunnen hebben bepaald. En de vraag naar de bevoegdheid van Johannes is de vraag naar die van Jezus. Twee vragen met één en hetzelfde antwoord. Is de Doper van God gezonden?

Wel, dan hebt ge uw antwoord, want hij heeft van Mij getuigd. Zijn evangelie is het mijne, zijn prediking van koninkrijk de mijne. Of was de doop van Johannes uit de mensen? Was hij, — ondanks alle indruk die hij maakte —, een godsdienstige dweper die de mensen verleidde? Gíj, priesters, oudsten, schriftgeleerden, moet toch een antwoord hebben op deze vraag uit de Schriften? Die getuigen toch vóór óf tégen hem?

Nog eens: dit is geen afleidingsvraag van de Here Jezus. Maar een vraag naar de machtiging van Johannes. Het drama van de Doper is intussen geëindigd. Leiders der Kerk: dit moet en kunt ge weten: was zijn doop uit God of uit de mensen? Wat zegt de Schrift, schriftgeleerden? Als ge Me hierop antwoordt, zal Ik u zeggen krachtens welke bevoegdheid Ik deze dingen doe. Alleen het schriftuurlijk antwoord inzake de Doper kan de weg banen voor het juiste bescheid inzake Jezus. Christus blijft hier in de lijn van profeten en apostelen, in de lijn dus van zijn voorloper.

En zo dwingt Christus de joodse leiders nu, hun ware gezicht te tonen. Want hun ernstige vraag blijkt tenslotte gewone huichelarij. Zij zitten niet verlegen om informatie aangaande Jezus' bevoegdheid. Hun nette vraag heeft maar één doel: zijn vá! Het bréken van de macht van zijn leer over de scharen! Dat blijkt nu ze Hem antwoorden moeten. Zij overleggen. Jezus kent hun gedachten van te voren. Het beraad bestaat in het afwegen van twee risico's. „Als we zeggen: uit de hemel — en dat is het antwoord dat ze om der scharen wil moeten

geven! — zal Hij zeggen: waarom hebt ge hem dan niet geloofd?“ Dat is bekend: ze hebben hem niet geloofd. Ze zijn notoire vijanden gebleven en gebleken van Johannes. Ze hebben met hem gedaan wat ze wilden (Matth. 17 : 12). Maar het andere kan ook niet: ze willen Jézus' macht over de scharen breken, doch niet hun éigen invloed bij het volk verspelen. De scharen hielden allen Johannes voor een echte profeet. Die hadden wel een antwoord op Jezus' vraag. Doch geven zij het téngestelde antwoord. . . . ze moeten er niet aan denken! Veel te riskant!

U voelt: hier brandt bij deze mensen niet meer de liefde voor de waarheid van God. Het is alleen maar een kwestie: welke manoeuvre is de juiste? Kiezen is hier te riskant. En dus is het antwoord: we weten het niet. Een léugen! De zaak is alleen maar: ze willen er niet van weten, van Johannes niet en van Jezus niet! Maar dat zeg je niet hardop. Je redt je gezicht als je zegt: ik weet het niet. Deze hele discussie is voor hen niet een vraag naar de waarheid, alleen een spel om Jezus te doen vallen. Een verloren spel. Hij die de Waarheid is heeft het spel voorzien en verijdeld. Géén spel met de bevoegdheden van God.

Ze vroegen naar de bekende weg. Een kwestie van handigheid. Met een strik-vraag, die in hun hárt al lang geen brandende vraag meer wás. Ze hadden al besloten Hem om te brengen. Christus verbreekt hun slimme opzet. Want inderdaad, de scharen moeten weten of Johannes was een mens, van God gezonden, en of Jezus is de Christus Gods. Jezus laat niet toe dat de verloren schapen van het huis Israël met een kluitje in het riet worden gestuurd. De scharen hebben het evangelie van Israëls God gehoord in de doop van Johannes. Ze moeten het nu — nóg — horen in de leer van Jezus. En dan kiezen.

Maar op hún vraag naar de bekende weg, hun strik-vraag, krijgen de overpriesters géén antwoord. „Dan zeg Ik u ook niet. . . .“ Daarin is iets van het oordeel van de Zoon des mensen. Hij weigert antwoord aan hen die vragen naar de bekende weg, terwijl ze de weg van God de rug toe hebben gekeerd. Dan kán zijn verlossend evangelie niets meer doen!

Zijn kerkordelijke en kerkrechtelijke vragen onzin, of overbodig? Neen, zeker niet. Maar Christus beantwoordt ze niet als het geen vragen zijn naar Góds waarheid, vragen van het hart; als ze een spel zijn om de macht van het evangelie te breken; een spel dat met zijn tekst-gebruik de Schrift ont-cracht; dat de scharen tenslotte bedriegt.

Jezus Christus is in zijn laatste week in Jeruzalem, aan het begin van de kruisweg, benauwd met deze bevoegdheidsvraag, die helemaal geen vraag van het gelóóf wás. Ook daarin droeg Hij onze ongerechtigheden. Maar Hij weigerde die vraag te beantwoorden omdat het hart van de vraagstellers Hem al verworpen hád. Daarin hoort u zijn oordeel.

Ik wil mij gaan vertroosten met Jesu lijden groot.

U ook?

Zalk.

K. B. Holwerda.

In memoriam Jac. G. van Oord

Dinsdagavond verspreidde zich het verpletterend bericht dat God plotseling onze broeder Jac. G. van Oord tot Zich had genomen.

Zo'n bericht maakt stil.

Tot voor enkele weken stond Van Oord nog in volle vitaliteit, intens meelevend met alles wat er in zijn gezichtskring kwam, midden in het leven. En nu is hij van ons weggenomen, weggescheurd, voor goed.

Je kunt je dit niet voorstellen, je kunt het ook niet verwerken.

Van Oord was een mán, en een man van formaat.

Hij was een zoon van een Werkendammer die om des geloofs wil, om zijn trouw Afscheiden-zijn, uit zijn brood was gestoten en toen met taaie volharding en rusteloze vlijt aan de rand van de Biesbos een griendwerkersbedrijf had opgebouwd. Zijn zoons maakten er een firma voor wegen- en dijkenbouw van. En toen deze ten gevolge van de steeds toenemende omvang tot splitsing daarvan overgingen, ontplooide Jac. G. van Oord zijn grote capaciteiten als zakenman ten volle, zodat hij ten slotte aan het hoofd stond van een miljoenenbedrijf. Wie heeft zijn naam niet gelezen op een van de vele plaatsen in Nederland waar hij dijken bouwde, wegen aanlegde of kanalen groef?

Maar merkwaardig, als men met Van Oord sprak, vormde zijn bedrijf met zijn vele en velerlei problemen, enorme risico's en grote verantwoordelijkheden nooit het eerste thema van het gesprek. Dat was altijd en vóór alles de zaak des Heren, de kerk van Jezus Christus, het leven des geloofs. Hij was de zoon van een man die zijn eerste, moeizaam verdiende, overgespaarde centen besteedde voor de bouw van een Zondagschool waarin hij zelf, na een honderdurige werkweek doorploeterd te hebben, aan het Evangelie vervreemde kinderen van de Here Jezus vertelde. Hij was ook de zoon van een man die in de strijd over verbond en doop in het begin van deze eeuw de reformatische opvatting daarvan verdedigde tegen de scholastieke omvorming daarvan en in volle overtuiging zijn naam zette onder het manifest dat Lindeboom in 1905 daartegen de kerkelijke wereld inzond.

Ja, dat was het **leven** van Van Oord: bezig te zijn in, zich te geven, met alles wat hij was en wist en bezat, aan de zaak van zijn Heiland in Wie hij geloofde met een rotsvast geloof en Die hij zo innig liefhad met zijn trouwe hart en heel zijn dynamisch bestaan.

Het sprak vanzelf dat Van Oord als jonge man lid werd van een Gereformeerde jongelingsvereniging. Die werd een brok van zijn leven om dat tot zijn dood te blijven. Als jonge kerel raasde hij - het was werkelijk razen! - op zijn motor, de zwaarste die te krijgen was, in dienst van de zaak heel de week het land door. Maar een vergadering van de J.V. miste hij nooit. Hij werd al gauw voorzitter ervan en doorliep vervolgens alle rangen in de organisatie tot hij in 1921 lid van het Bondsbestuur werd om dat met een korte onderbreking tot 1953 te blijven. En het erelidmaatschap van die Bond was hem meer waard dan de ridderorde die hij, vurige Oranjeklant, van de Koningin ontving.

Van Oord stamde zoals we reeds zeiden uit een oud Afscheiden geslacht. En hij was een brander uit het land van Altena, waar Gezelle Meerburg, de pater Bernard der Separatisten, zijn stempel diep in het geloofsleven van zijn kudde had gedrukt. Dat wil zeggen: het was hem te doen om de eenvoud des geloofs en vooral om

de waarachtigheid daarvan. Christen-zijn, Gereformeerd-zijn was voor hem nuchtere, praktische, ootmoedige en vooral blijmoedige vreze des HEREN, gespeend aan iedere vorm van kerkisme of sectarisme. Hij gruwde van onwaarachtigheid, berekening, diplomatie in de omgang der broeders en in het leven der Kerk. Recht op de man af kritiseerde hij, als 't moest ongezoeten, ook zijn beste vrienden.

Dit alles trad in het volle licht in de tijd van de vrijmaking. Er zullen weinig mensen zijn geweest die zo hebben **geleden** onder wat er in die dagen in het kerkelijk leven openbaar werd. Van Oord had kennis gemaakt met het concentratiekamp - men zou bijna zeggen: dat sprak voor een man als hij als van zelf! - maar hij zei het meermalen dat wat toen in de kerk gebeurde hem meer had geschokt en gewond dan wat hij van de S.S.-ers verduren moest. Hij kon het niet

Jac. G. van Oord

verstaan, niet aanvaarden, niet verwerken dat broeders, kinderen van één Vader, verlost door het ene bloed van Christus, hun medebroeders van zich af stootten, loslieten, wantrouwden, discrimineerden, ja zelfs uitstootten uit de gemeenschap van de kerk. Dat was alles voor hem de openbaring van een ontstellend gemis aan vreze des HEREN.

En daarom maakte Van Oord zich vrij. Resoluut met de diepe overtuiging dat zó de wil des HEREN was. En met nieuwe kracht en nieuwe blijdschap gaf hij zich daarna weer aan de arbeid in kerk en Koninkrijk Gods. De enorme moeilijkheden welke voor een bedrijf als het zijne na de ravage welke de oorlog in ons land had aangericht, moesten worden overwonnen, vormden voor hem geen belemmering om dat uit alle macht te doen.

De laatste jaren van zijn leven zijn voor Van Oord juist ten gevolge van dat intense meelevend en meewerken in Kerk en Koninkrijk van God zeer duidelijk geweest. Er leefde in hem een diepe zorg over wat komen ging. Alle boosheden van vóór 1944 openbaren zich opnieuw, zei hij meermalen. Er is weer dat goddeloze elkaar loslaten, wantrouwen, verketteren, verdachtmaken en uitsluiten. Hij doorleed de schorsing van ds.

Van der Ziel alsof die hemzelf was aangedaan. Ik had bij de vrijmaking gehoopt, zo verklaarde hij eens, dat er een kerkelijk leven zou opbloeien waarin de gemeenschap met Christus en met elkaar het lid-van-de-kerk-zijn tot een feest zou maken. Maar de oude zonden steken weer de kop op! In ogenblikken van moedeloosheid kon hij zeggen dat hij alle hoop op een waarlijk christelijk institutair-kerkelijk leven had verloren. Maar, zo voegde hij er in één adem aan toe, Jezus Christus zal zijn kerk vergaderen zo niet dóór de kerkelijke instituten dan toch uit de ruïnes daarvan. En hij bleef op zijn post.

Van Oord laat in allerlei kring en in het leven van veel mensen een lege, een onvervulbare plaats na. Vóór alles in eigen gezin. Van Oord had iets patriarchaals. En hij kreeg dat steeds meer. In hem leefde een bijzonder sterk familiebesef. Met dankbaarheid sprak hij graag over wat God in het geslacht Van Oord aan genade had betoond. En met ontroering kon hij de **HERE** loven dat al zijn kinderen in de wegen des **HEREN** mochten wandelen. De hoogtijdagen van zijn leven waren die waarop hij thuis, of hier of daar in het land, met alle kinderen en kleinkinderen het feest van het als-gezin-bij-elkaar-zijn vierde. Nu is het hart van deze familie weggenomen. Van Oord is gegaan daarheen waar zijn Corrie die hem een paar jaar geleden van het hart werd gescheurd, maar die hij ook gelovig overgaf in de handen van zijn hemelse Vader, hem is voorgegaan.

Zo heeft dan God Van Oord, de rusteloze in zijn rust doen ingaan. Op het eind van het pas voorbij jaar trad hij af als directeur van zijn N.V. Tot op het laatste moment was hij in volle actie gebleven en ontging aan zijn scherpe blik niets. Maar ná dat aftreden kwam opeens de inzinking. Ieder dacht aan een tijdelijk ontstaan doordat de zo strak gespannen boog plotseling tot ontspanning was gekomen. Maar de Heer van hierboven had het anders beschikt. De levenskracht was opgebruikt. Opeens nam God hem weg.

Met dank aan God voor wat hij in Koos van Oord gaf zullen we straks bij zijn graf staan. Neen hij was geen mens zonder zonden en gebreken. Dat weten allen die in welk verband en op wat voor wijze ook met hem hebben omgegaan en samengewerkt. Maar - hij kende van zichzelf nog véél meer zonden en gebreken dan zijn meest intieme vriend! En hij beleed die ootmoedig aan zijn God. Bovenal wist hij dat hij als een zondig, schuldig, arm en ellendig zondaar alleen dank zij Gods ondoorgrondelijke genade zalig zou worden. En daarom hoeven wij hier en nu over zijn gebreken niet te spreken. Ons blijft alleen de dank voor en de dankbare herinnering aan wat God in Van Oord gaf en door hem deed.

* * *

In Opbouw willen het bestuur van de persvereniging die ons blad uitgeeft en de redactie ervan dankbaar memoreren wat Van Oord voor Opbouw is geweest. Hij heeft op de uitgave ervan met alle kracht aangedrongen, van de aanvang af ons blad gedragen in zijn gebeden, omringd met zijn zorg en gesteund door zijn kritiek. En hij is dankbaar geweest dat hij dat mocht doen.

God de **HERE** trooste en zegene mevrouw Van Oord, haar kinderen en kleinkinderen.

(ongecorrigeerd)

Bestuur en Redactie.

Gevraagde discussie

TE BERDE

(IV)

Naar aanleiding van dr. J. Stellingwerff:

Oorsprong en toekomst van de creatieve mens.

Voortzetting van het Overzicht over Genesis 1-11.

III. Genesis 3

De schrijver begint aldus: „Genesis 3 begint met het spreken van de slang. Deze slang zal wel geen ingebouwd spraakorgaan hebben gehad a), maar daarom kon deze slang voor de vrouw nog wel een sprekende slang worden. Het gesprek is zeer goed op te vatten als een zelfgesprek b) van de vrouw ten overstaan van een bepaalde vruchtboom en de slang, die haar door zijn aanwezigheid op de vruchten ervan attent maakte.” c).

We merken op:

Ad a. „Geen ingebouwd spraakorgaan.” De zin van deze opmerking ontgaat me. Tegen wie is ze gericht? Bovendien: spreken onderstelt heel wat meer dan een spraakorgaan. Immers het spreken van deze slang onderstelt: de religie, deze slang spreekt goddeloos; kennis van het verbod aan de mens om te eten van de boom der kennis van goed en kwaad; de opzet om de mens afvallig te maken van God door wantrouwen te zaaien in het hart van de vrouw. Dat alles heeft geen enkele slang „van nature”. En het is daarom overbodig op te merken dat deze slang dat alles wel niet zal hebben gehad.

Ad b. Dr. S. meent dat ons hier mogelijk een zelfgesprek van de vrouw wordt verhaald, een monoloog dus en geen dialoog. Maar de tekst spreekt duidelijk van een gesprek tussen de vrouw en deze slang. Al had deze vrouw nog slechts een geringe ervaring, het feit dat een dier tot haar sprak had haar moeten waarschuwen dat hier bedrog in het spel was. Nu is het niet te ontkennen dat de mens vroeg of laat zou ontdekt hebben dat Gods geboden voor hem het karakter hebben van een norm en dus ook keus vergen tussen het al of niet opvolgen van het gebod. Maar dat laatste was door het proefgebod reeds door God aan hem geopenbaard. Deze had gezegd: ge kunt u aan mijn gebod houden, ge kunt het ook laten. Daarom was het proefgebod ook een tijdige en genadige waarschuwing voor de zonde. En de mens behoefde dat normkarakter van het gebod niet meer in een zelfgesprek te ontdekken, het was hem reeds ontdekt, door God geopenbaard. En als hier sprake is van een zelfgesprek, dan heeft niet de slang wantrouwen gezaaid in het hart van de vrouw, maar dan heeft zij zelf dat wantrouwen gekweekt en gevoed, dan is zij niet door de slang, maar door zichzelf verleid. Dan is het huichelachtig dat ze daarna tot God zei: „Die slang heeft mij bedrogen”, een woord, waarvan de HEERE overigens goede nota nam: die slang werd vervloekt en over het hoofd van die slang heen de duivel en satan, die bedriegelijk optrad in het gedrag van een dier. Hoe naief van de apostel om dan te schrijven: „En Adam heeft zich niet laten verleiden (n.b. laten verleiden), maar de vrouw is door de verleiding in overtreding gevallen.” 1 Tim. 2:14. Om dit zijn bedriegelijk optreden heet de duivel en satan „de oude slang”, Openb. 12, een mensenmoordeenaar van den beginne, Joh. 8:44. Nu ontkent dr. S. natuurlijk de rol die de boze hier gespeeld heeft, niet. Hij spreekt van „de slang, waar Gods tegenstander gebruik van maakte om zich in het hart van de mens te nestelen” bl. 131. Maar de zaak is dat de duivel dat dan gedaan heeft zonder gesproken woorden, slechts doordat de slang de vrouw door zijn aanwezigheid op de verboden vrucht attent maakte. Hier rijzen toch wel zeer ernstige vragen. Aan de ene kant staat God, die zich in voor de mens verstaanbare taal tot de mens richtte en een gevallen engel, die zonder woorden een nog niet gevallen mens verleidde! We lezen later van de verzoeken des Heren in de woestijn. Zijn die gesprekken ook op te vatten als zelfgesprekken van de Zoon des mensen met Zichzelf?

Ad c. De rol, die de slang volgens dr. S. gespeeld heeft zou slechts hierin hebben bestaan, dat hij de vrouw op de vruchten van de boom der kennis van goed en kwaad attent maakte. We vragen: was dat nodig? Kon de vrouw zonder de aanwezigheid van die slang de vrucht van die boom niet zien? Ze was toch reeds door God Zelf in het proefgebod op die vrucht attent gemaakt?

Alles bij elkaar is hetgeen dr. S. hier schrijft

over het verhaal van de zondeval een ernstige verschraving van hetgeen de tekst zegt.

Merkwaardig is voorts wat dr. S. verder opmerkt: Zo is het gebeurd en in dat gebeuren heeft God Zich geopenbaard en daarmee begint de openbaringsgeschiedenis. Indien ik hem hier goed versta begint de openbaringsgeschiedenis dus eerst na de val?

We wezen in ons vorig artikel er reeds op dat de schrijver aan de mededeling in Gen. 3:24 - cherubs met een flikkerend zwaard - de opmerking verbindt: „Dat flikkerend zwaard duidt er op dat de mens en zijn vrouw reeds het metaal kenden en de functie van het zwaard.” Dat is een belangrijke bouwsteen voor de hypothese van de schrijver: het moet dienen ten bewijze van zijn onderstelling dat Adam door God werd afgezonderd en in de hof van Eden geplaatst vanuit een menselijk geslacht dat reeds een bepaalde cultuurhoogte had bereikt en dus reeds een lange historie achter zich had.

Vanzelf rijst hier de vraag van Tubalkaïn, die we tot dusver beschouwden als de vader van de smeedkunst, die voor zijn vader Lamech een zwaard maakte. Gen. 4:19-24. Daarvan zegt dr. S.: „Als ik Genesis onbevengden lees, lijkt het er op dat Genesis 4:15-17 van een reeds bevolkte wereld uitgaat. Enkele geslachten later is er sprake van een nomadische cultuur, rondtrekkende veehouders die in tenten wonen; een cultuur, die we later bij Abraham terugvinden. Er zijn dan muziekinstrumenten en er is een nieuwe bloei van koper- en ijzersmeedwerk. Opmerkelijk is dat het bewerken van brons en ijzer in de algemene cultuurgeschiedenis volgt op het zeer langdurig stenen tijdperk. Genesis 3:24 en 4:22 duiden er op dat dit stenen tijdperk in Tweestromenland reeds tot het verleden behoorde, toen de mens en zijn vrouw in de hof van Eden leefden.

Wat Genesis 4:22 betreft: de context verhaalt hier de uitvinding van de tent, de uitvinding van de muziekinstrumenten en de uitvinding van de smeedkunst. Jabal heet de 'vader' van hen, die in tenten en bij de kudde woonden; Jubal is de 'vader' geworden van allen, die citer en fluit bespelen, Tubalkaïn van de smeden. Waarom spreekt dr. S. hier niet van het begin, maar van een nieuwe opbloei van de smeedkunst? Is hij hier niet bezig de tekst te wringen naar zijn hypothese?

Hoe voorzichtig men bovendien moet wezen met de datering van de cultuurperiode bewijst, dunkt mij, het feit dat het zgn. stenen tijdperk op Nieuw-Guinea thans eerst en nog wel door de inkomst van buiten af, ten einde gaat.

En voorts: wat Genesis 3:24 betreft: is het wel zo heel zeker dat de mededeling over die cherubs met een flikkerend zwaard bewijst dat Adam en Eva het metaal en de functie van het zwaard reeds kenden? Is het zo heel zeker dat dit bericht in deze vorm op een adamietische aanvankelijk mondelinge traditie teruggaat?

We hebben er reeds op gewezen dat het verhaal van de schepping, ook dat van de schepping der vrouw geen ooggetuigenverslag kan zijn: gedurende het scheppingswerk was er nog niemand en bij de schepping van de vrouw sliep de man. Hier moet God zelf van dit alles door rechtstreekse mededeling hebben verhaald. Wanneer? Aan wie? Aan Adam en Eva? Kan deze openbaring later herhaald zijn? Voor het laatste kan pleiten Genesis 1:24. Daar staat: Dat de aarde voortbrengende levende wezens naar hun aard, vee en kruipend en wild gedierte naar hun aard; en het was alsoz. Hier is sprake van vee: een woord dat dieren aanduidt die door de mens zijn getemd en aan zijn eigen leven zijn dienstbaar gemaakt. Het vooronderstelt menselijke cultuur. Doch toen God dat vee schiep was de mens er nog niet. Waarvoor wel moet worden aangenomen dat God dit verhaal vertelde in een latere fase van de cultuurgeschiedenis waarin Hij aan de hoorder(s) der openbaring vertelde: niet slechts het in het wild levend gedierte, niet slechts het kruipend gedierte, maar ook het door u dienstbaar gemaakte gedierte is geschapen door Mij. Een openbaringsmededeling die te meer reliëf zou krijgen als ze polemisch gericht zou zijn tegen b.v. de afgoderij met de eigen cultuurproducten van de mens, de stiercultus in Egypte en dergelijke.

En als we daarin gelijk hebben, dan is het ook niets vreemds dat in Genesis 3:24 gesproken wordt van een flikkerend zwaard. Dat behoeft niet te betekenen dat Adam en Eva het metaal

Volgens de afspraak, die drs J. G. van Oord en ik samen hebben gemaakt, was het zijn beurt om deze keer deze rubriek te verzorgen.

Door het overlijden van zijn vader br. Jac. G. van Oord kwam deze taak plotseling op mij. Het lijkt me daarom passend om ook in deze rubriek aandacht te besteden aan wijlen br. Van Oord. Des te passender omdat hij voorzitter was van de persvereniging, die zorgt voor de uitgave van ons blad en omdat ik van nabij mee gemaakt heb hoe zijn eerste activiteiten zich ontwikkelden op dit gebied. Het lijkt me goed, zijn nagedachtenis erend, mijn herinneringen aan zijn optreden in deze nu vast te leggen.

In de tijd dat het conflict rond „De Reformatie” uitbrak, wat leidde tot het heenzenden als redacteuren van Prof. Jager, Prof. Veenhof en br. P. Groen was ik bij de Aannemingsmaatschappij Jac. G. van Oord N.V. in (tijdelijke) dienst. Van deze N.V. was hij de president commissaris. Het in dienst nemen van mij als tijdelijke kracht werd niet gedaan omdat dat van enige belang was voor de N.V., maar alleen om een weldaad te bewijzen aan een ziek mens. Alleen dit al heeft mij met een blijvend gevoel van dankbaarheid aan al de mensen van de N.V., waarmee ik in aanraking kwam, verbonden en uiteraard dus ook aan br. Jac. G. van Oord.

Toen het duidelijk werd dat het schrijven aan de hoogleraren Jager en Veenhof en aan P. Groen verder niet mogelijk zou zijn, heb ik de stoute schoenen aangetrokken en aan br. Van Oord gezegd dat ik van mening was dat het op zijn weg lag om te zorgen dat er een nieuw blad kwam. Ik heb toen gezegd: U hebt daarvoor de invloed en U beschikt zo nodig ook over de financiën om het blad op gang te helpen.

Ik trok de stoute schoenen aan. Want hij was een vaderlijke figuur in de ouderwetse zin van het woord. Kinderen moeten naar de vader luisteren en niet omgekeerd. En als jongste van zijn personeelsleden was er enige moed voor nodig om hem ongevraagd een advies te geven. Ik vermoed, hoewel hij dat niet zei, dat hij over een nieuw blad al gedacht had. En wellicht ook al gesproken met anderen. Ik zie nog zijn bedachtzame blik waarmee hij me aan keek. Waarschijnlijk moest hij even verwerken dat ik hem dit advies ongevraagd gaf. En hij zal wel geweten hebben, zoals ik ook wist dat in ieder geval noch Prof. Jager noch Prof. Veenhof van plan waren zelf pogingen in het werk te stellen om een nieuw platform te vinden. Maar ondanks het feit dat het advies kwam van zijn jongste personeelslid, wilde hij er toch direct over spreken en informeerde naar mijn gedachten over de wijze van uitgave. En in ieder geval waren we het hierover direct eens: we moesten niet afhankelijk worden van een uitgever. Het blad moest eigendom zijn van het gereformeerde volk zelf en ieder die lid was van de Vrijgemaakte kerken moest invloed kunnen uitoefenen, als men dat zelf wilde, op de inhoud van het blad.

Het stond uiteraard helemaal niet vast dat de uitgave zou lukken. Het stond ook niet vast dat er voldoende abonné's zouden komen. De positie van „De Reformatie” en van het „Gezinsblad” waren toen bijzonder sterk. Bovendien was het bepaald geen makkelijke zaak om aan te vatten. De moeite en de tegenwerking is hem bepaald ook niet bespaard. Hij deed het, ook met helder realiseren van een mogelijk financieel debacle, hoewel hij niet gewend was zijn geld in de put te gooien. Het lag dan ook voor de hand dat, toen de persvereniging opgericht werd, hij daarvan de voorzitter werd. Ons blad heeft veel aan hem te danken.

Verdriet is hem niet bespaard in zijn leven. Tot het laatst toe had hij oprecht verdriet over de toestand in onze kerken. Maar ook dat wist hij tenslotte over te geven in de hand des Heren. We zijn niet veilig bij mensen. Wel zeer veilig bij de Heer van de kerk, Jezus Christus.

A.

kenden en de functie van het zwaard. De afschrikkende werking van het met deze woorden aangeduide hebben zij sowieso ervaren. De werkelijkheid is later verteld aan een geslacht dat de woorden wel verstond.

Voorlopig resultaat

We willen, omdat we ons toch enige beperking moeten opleggen, dr. S. niet langer op de voet volgen bij zijn overzicht over Genesis 1-11, al komen we op een enkel punt in ander verband terug.

Samenvattend zijn onze bezwaren.

1. Dat de schrijver bij Genesis 1 spreekt van een 'kader van zes-en-een dagen', terwijl daar duidelijk gesproken wordt van de schepping van de dag en van de nacht, zoals wij die in hun opvolging nog ervaren, zoals het verhaal spreekt van de schepping van de planten en dieren, die thans nog door ons worden gezien.

2. Dat dr. S. het zinvolle verhaal van de schepping van de vrouw verluichtigt tot een beeld van het uitgebeelde, tot een mythe met vermijding van dat woord.

3. Dat de schrijver de eerste dood en het we-

derkeren tot stof niet ziet als straf op de zonde, maar gegeven met het stof zijn van de mens.

4. Dat hij van de duidelijke dialoog tussen de slang en de vrouw een monoloog van de laatste maakt, van het tweegesprek een zelfgesprek.

5. Dat hij voor zijn hypothese dat de mens in de hof van Eden reeds een lange cultuurgeschiedenis achter de rug had slechts bewijs levert met geweld aan de tekst - Gen. 4:22 -, verkeerde conclusies uit de tekst - Gen. 3:24 -, en niet in rekening brengen van de tekst - Gen. 1:24.

Het een en ander is niet geschikt om ons vertrouwen te geven in zijn hypothetische - inderdaad hypothetische! - exegese dat Adam niet de eerste mens zou zijn geweest, maar $\pm$ 6000 jaar voor Christus door God zou zijn afgezonderd uit een menselijk geslacht dat reeds één à twee miljoen jaren de aarde bevolkte, een lange cultuurgeschiedenis achter zich had en dat Adam niet staat als de stamvader van allen aan het begin van de geschiedenis, doch dat God met hem - als later met Abraham en Mozes - een nieuw begin zou hebben gemaakt, het begin van de openbaring aan de mens.

Daarover verder in ons volgend nummer.

G. Visee

Gesprek over moderne literatuur

(III)

Amica,

De verleiding is groot om op enkele gedeelten van je vorige brief in te gaan. Om onze correspondentie niet te verward te maken doe ik dat niet.

In het gezaghebbende literaire blad MERLYN stond begin vorig jaar, toen Wolkers bezig was met zijn verhaal "De hond met de blauwe tong", een interview met de schrijver afgedrukt. Ik wil hieronder enige citaten van Wolkers uit dit interview overtypen, omdat ze toch wel verhelderend kunnen werken.

"Ik geloof dat voor mij de bijbel van enorme betekenis is. Tot m'n zeventiende las mijn vader drie keer per dag uit de bijbel, en op school kregen we 's ochtends een uur bijbellezen." "... ik ben tenslotte een kind van m'n vader, ik heb nog nooit iemand zo goed de bijbel horen voorlezen: bezielde, die ziet het echt voor zich en zo leest hij het ook voor, daar is een enorme overbrenging door dat geloof van m'n vader, want laten we zeggen een theoloog kan dat nooit zo voorlezen als mijn vader, die gelooft dat nooit zo kinderlijk..." "... we hadden het over Abraham die Isaäk offert en toen vroeg ik aan mijn vader: en als God dat nou eens aan u zou vragen om mij te offeren, zou u dat dan ook doen? Ja, zei hij, dus ik was altijd bang als mijn vader met stenen achter in de tuin bezig was, dat hij een offerplaats aan het maken was. Dat hij een bericht van God gekregen had. Dus het (= de identificatie met een beest. A.L.V.) heeft wel iets te maken met het idee zelf het beest te zijn dat geslacht wordt. Dat mijn vader in zijn godsdienstuitingen tot het uiterste zou gaan, dat wist ik, als kind."

Aan het slot van het interview antwoordt Wolkers op de vraag: Wat vinden je ouders van je werk? het volgende: "Mijn vader zegt dat ik ervoor gestraft zal worden. Dat vind ik wel mooi. Niet wegens gebrek aan respect voor hem, maar hij vindt het goddeloos. Vreemd om te bedenken dat ze misschien op deze manier het eeuwige leven zullen ingaan."

Uit deze citaten zien we wel dat de autobiografische elementen in het werk van Wolkers overheersend zijn. Toch schreef jij in je vorige brief terecht: Wolkers beschrijft een man die, enz. We hebben in dit verhaal met een verbeelding te maken.

Ik heb me afgevraagd, waarom Wolkers dit verhaal "De hond met de blauwe tong" heeft genoemd. Bij een goed schrijver (en ik reken Wolkers wel tot onze upper ten auteurs) dekken titel en inhoud elkaar. Het lijkt me, dat de blauwtongige hond een symbool is voor de angst die de schrijver, toen hij nog kind was, heeft gekweld. Vaak is die angst door de vaderfiguur in zijn verhalen opgewekt. Zo ook hier. De vader

zegt: "Hij (= de hond) woont in een donker bos. Als een kind iets slechts gedaan heeft, dan komt hij eruit te voorschijn en dan gaat hij er heen." De commentaar van de hoofdfiguur uit het verhaal is dan: "Ik was nooit meer echt blij. Wat had hij gedaan dat hij dat moest verzinnen. Hij had nooit gezondigd."

"Het grondmotief van mijn werk is de angst voor de dood", heeft Wolkers eens gezegd. En in dit verhaal staat ergens: Het was zijn eigen angst die hij (=de vader) aan ons doorgaf. De vaderfiguur in alle verhalen van Wolkers komt wel met vele bijbelcitaten, maar een evangelie, een blijde boodschap, heeft hij nooit. Schuld, gerechte God, angst, vooral voor de dood, deze zaken zijn niet van elkaar los te maken. Ik vraag me af, of een christen, wiens geloof alleen maar deze zaken omvat, te onderscheiden valt van een Germaanse heiden, een Griekse heiden enz. Worstelt de schrijver met het christendom of met het christelijke heidendom, waarvan de vader een representant is?

Ja, blijde boodschap, dacht ik na het overlezen van het bovenstaande, en wat doe ik er zelf mee?

Adieu,

A. L. Vreeken,
Jhr. Strick van Linschotenlaan 12,
Zwollerkerspel.

Amice,

Ik was blij met de citaten van Wolkers, die je in je vorige brief gaf. Het maakt de "exegese" wat minder speculatief, wanneer je commentaar van de auteur zelf tot je beschikking hebt. Ook voor mij staat wel vast, dat in het verhaal, dat we bespreken, de angst centraal staat. Opvallend hierbij is, dat deze vaak verbonden is met de godsdienst. Wolkers heeft het vaak over God en citeert nogal eens Bijbelteksten. Maleachi 4: 6 staat als motto boven dit verhaal.

Er is een analogie tussen de wijze, waarop wij onze opvoeders beleven, en ons idee van God als onze vader. De tekening van de vaderfiguur in dit verhaal maakt dan ook veel duidelijk van het beleven van de godsdienst van de hoofdperson. Opvallend is m.i., dat de vader hier wordt getekend als onpersoonlijk, ja, vaak als onmenselijk. Hij treedt niet op als iemand die óók jong geweest is, en daarover kan vertellen, of als een gewoon zondig mens, net als zijn kinderen vol fouten en gebreken. Bij deze man gaat a.h.w. zijn menselijkheid op in het gezagsdrager-zijn; en daarin is hij onfeilbaar. Het gaat hem in de eerste plaats om gehoorzaamheid aan het Woord van God; een gehoorzaamheid, die hij met ijzeren tucht afdwingt. Consequentie hiervan is, dat deze gehoorzaamheid wordt gehanteerd als voorwaarde voor het in-liefde-aanvaard-worden. Een gevoel van vertrouwen, van geborgenheid, kan hier dus nooit dragend zijn voor heel het leven,

want iedere verkeerde daad brengt de relatie weer in gevaar.

Waar alleen maar gehoorzaamheid wordt gevraagd is trouwens nauwelijks sprake van een liefdesrelatie. Essentieel hiervoor nl. is: het elkaar wederzijds nodig hebben. Dit geldt in een huwelijk, maar net zo goed in de verhouding tussen ouders en kinderen. Kinderen moeten kunnen merken, dat ook de ouders hen nodig hebben om gelukkig te zijn; dat het maar niet genoeg is, wanneer ze braaf en gehoorzaam zijn, maar dat de omgang met hen van wezenlijk belang is voor hun ouders.

Zo alleen kan het fundamentele vertrouwen groeien in de onvoorwaardelijke liefde van de ouders, dat nodig is voor een gezonde ontwikkeling. In een dergelijke relatie geldt: de liefde kent geen vrees.

Bij de verhouding vader-zoon, zoals die in ons verhaal wordt getekend, is van zo'n liefdevolle verbondenheid geen sprake; de verhouding is gekenmerkt door angst. Het is dan ook geen wonder, dat dit ook het geval is met de relatie tot de hemelse Vader. Ook God wordt hier beleefd als een onpersoonlijke instantie, die wel eisen stelt, maar nooit iets terug doet; van Wiens beloften je nooit de vervulling ziet. Zoals de vader als vader in de beleving van de zoon afwezig was, zo heeft ook God "niet eens de schijn op kunnen houden van Zijn aanwezigheid".

Voor mij is het benauwende in dit verhaal, dat het zo duidelijk de demonie van de zonde laat zien.

Het begint in het kleine, b.v. met het maken van fouten in de opvoeding, (die zelf óók weer hun oorzaken hebben; ook de vaderfiguur van het verhaal is "invoelbaar"), maar het vermenigvuldigt zich en rolt voort als een sneeuwbal. Het is als met de groei van het mosterdzaadje, maar dan in omgekeerde richting, van God af. Het is voor ons, mensen, niet meer uit te maken, wie hier de schuldige is. Wij zijn daar met elkaar voor verantwoordelijk. Steeds meer kom ik tot de overtuiging, dat ons geloof in de erfzonde een zekere "solidariteit in de zonde" inhoudt. Volgens mij moeten we de aanklacht van dit verhaal tegen een verwrongen en misvormd christendom serieus nemen, en ons afvragen, of deze verwijten ook gerechtvaardigd zijn.

Niet alleen, omdat we ons daartoe verplicht voelen tegenover Wolkers en hen, die zich door zijn werk voelen aangesproken, maar ook met het oog op onze kinderen. Omdat het onze taak is God voor hen "zichtbaar" te maken.

In deze brief ben ik vooral op de beschrijving van de vader ingegaan. In mijn volgende epistel wil ik graag nog iets zeggen over de figuur van de zoon.

P. E. Jongsma-Tieleman,
Adm. de Ruyterlaan 31,
Groningen.

Kerkelijk Leven

Mag een kerkeraad wél vóór,
maar niet tégen zijn.

We lazen in Columna, de kerkbode van Groningen-Z., een artikeltje van ds G. Zomer (Z.) waarin deze de kerk van Berkel prijst. Immers in het verslag van een Berkelse kerkeraadvergadering vond hij:

„Groningen-Zuid zond bericht inzake de afzetting van Ds Van der Ziel; de kerkeraad nam met gemengde gevoelens van dit bericht kennis. Met gevoelens van droefheid omdat het noodzakelijk gebleken is deze tuchtprocedure tot het einde toe door te zetten. Maar ook met gevoelens van dankbaarheid omdat er trouw is geweest in de handhaving van de kerkelijke tucht overeenkomstig Schrift en Belijdenis zonder rechts of links te zien.

In datzelfde artikel breekt ds Zomer de staf over die kerkeraden, die deze schorsing niet erkennen. Hij vindt dat maar „een vreemd bedrijf”, en spreekt van „bemoezucht”.

Het is merkwaardig. De kerkeraad van Berkel wordt geprézen omdat hij geóórdeeld heeft: hier was trouw in de oefening van de kerkelijke tucht.

Aan het adres van kerken die de schorsing

niet erkennen of om informatie vragen, wordt gezegd: U moogt over de zaken van een andere kerk niet óórdelen.

Mag het nu?

Of is het zo dat men zich een oordeel mag aanmatigen over de Groningse tuchttoefening als dat oordeel met dat van Groningen-Z. strookt en dat men geen oordeel mag hebben als dat met het oordeel van Groningen-Z. niet overeenkomt?

O, wat een par-tij-dig-heid.

De curatoren-uitspraak en de verklaring onzer redactie

Ds G. Zomer spreekt ook daarover.

Curatoren spraken uit dat de hoogleraren in perspublicaties de grootste voorzichtigheid dienen in acht te nemen als het gaat over moeilijkheden en conflicten in gemeenten zolang die nog in de kerkelijke vergaderingen in behandeling zijn.

We hebben daar begrip voor.

Het was ook erg genoeg.

Er werd al over geschreven vóórdat de zaken op die vergaderingen waren en dezen werden zelfs opgewekt er eens aan te beginnen.

Ds Zomer schrijft echter:

„Juist dat punt interesseert ons in de kerk van Groningen-Zuid ten zeerste. Nog niet zolang geleden verscheen er in het weekblad „Opbouw” een officiële redactie-verklaring, die dus ook het werk was van enkele hoogleraren van onze Theol. Hogeschool. In deze verklaring werd geen recht gedaan aan het beleid van de kerkeraad hier ter plaatse. Daarom verheugt ons deze uitspraak van deputaten-curatoren, waarmee alle hoogleraren zich accoord hebben verklaard.”

Het gaat met die uitspraak van curatoren als met al dergelijke communiqués: de een denkt er dit en de ander wat anders van en ieder leest er het zijne in.

We herinneren eraan, dat de verklaring van onze redactie over de afzetting van ds Van der Ziel verscheen toen deze zaak niet meer op de kerkelijke vergaderingen aan de orde was.

En voorts, dat óns niets bekend is van een uitspraak van de curatoren over de onderhavige verklaring van onze redactie. Hetgeen ds G. Zomer er van schrijft is een staal van zijn in-leg-kunde. Duimzuigerij.

G. Visee.

Om klaarheid gevraagd

(I)

De vraagstelling van ds. Blok.

Ds. M. J. C. Blok heeft een vraag gericht aan mijn adres in verband met de verschijning van de brochure „Aanvaardt elkander”, zulks in het Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel, Gelderland en Utrecht van 20 nov. 1965.

Het is deze vraag: Waarom heeft ds. Janssen, die een brochure schreef „over de zaak ds. Van der Ziel”, „geen brochure in gelijke geest laten verschijnen, toen het ging over de zaak ds. Van der Schaft?”

Hij wijst er dan op, dat ik ter generale synode in deze laatste zaak als rapporteur der betrokken commissie opwekte om te blijven staan voor de vrijgemaakte kerk des Heren. Hier was dus geen aanvaarden van elkaar mogelijk. Maar ik vraag me af, aldus ds. Blok: liggen de dingen bij ds. Van der Ziel nu zo geheel anders?

Zelf geeft hij op deze vraag het antwoord: beide zaken verschillen niet principieel van elkaar.

En nu verbaast het ds. Blok, dat ik bij de zaak Van der Schaft het aspect van de trouw aan de vrijmaking zo bijzonder scherp belicht heb, terwijl dit aspect in mijn brochure „Aanvaardt elkander” volkomen ontbreekt. Hier is 't alleen een kwestie van: hoe gaan we met elkaar om, en hoe handelen we bij verschil van inzicht. Terwijl, aldus collega Blok, ds. Janssen toch over dezelfde stukken beschikt als ik, en al deze bovengenoemde „kanten” van de zaak even goed kent als ik. Maar ze komen zelfs niet aan de beurt, zo is zijn verwijt. En zijn conclusie is: Op dit punt moet, dunkt me, toch wel klaarheid komen.

Ds. Blok schrijft deze dingen niet, omdat hij de vraag hoe we met elkaar omgaan, onbelangrijk vindt. Dát zeker niet. Maar daaraan kan men de zaak Van der Ziel niet ophangen, oordeelt hij.

Graag wil ik de gevraagde klaarheid geven en collega Blok zal me daarbij wel niet kwalijk nemen, dat ik klare wijn schenk.

Dat wordt, dunkt me, zo langzamerhand wel nodig.

Reeds eerder zou ik op zijn artikel zijn ingegaan, als ik niet bezig geweest was met artikelen in Opbouw in verband met een preek van ds. Zomer. Meer ruimte dan ik daarvoor nodig had, mocht ik van de redactie toch niet vragen. Vandaar nu pas dit antwoord.

De overeenkomst tussen beide.

Ds. Blok geeft een schets van de overeenkomst tussen het standpunt van de beide genoemde predikanten.

Zij ziet er als volgt uit:

De synode van Utrecht 1959 besloot de Vervangingsformule ter zijde te stellen, zonder een andere formule daarvoor in de plaats te stellen

en zo behield zij als basis van kerkelijke gemeenschap alléén (!) de drie formulieren.

Ds. v. d. Ziel heeft zich hierover verblijd, zag daarin een ritseling van bekering.

Ds. v. d. Schaft ook.

Wat is nu het principiële verschil in standpunt tussen ds. Van der Schaft en ds. Van der Ziel, vraagt ds. Blok.

Beiden trokken uit de terzijdestelling van de Vervangingsformule toch de conclusie, dat ze niet meer tot vrijmaking konden oproepen en dat we tot hereniging moeten komen?

Nu had ds. Blok zijn poging om aan te geven dat t.a.v. ds. Van der Schaft en ds. van der Ziel het spreekwoord: gelijke monniken, gelijke kappen, door mij betracht had moeten worden, niet ongelukkiger kunnen opzetten dan hij gedaan heeft.

Hij haalt daartoe immers de „leerkwestie” naar voren: het oordeel omtrent de terzijdestelling van de Vervangingsformule en het daarom niet kunnen oproepen tot Vrijmaking.

Nu geloof ik niet, dat ds. Van der Ziel de zaak zo gesteld heeft. Zie hierover verderop.

Een andere zaak is echter belangrijker in het verband van ds. Bloks artikel.

We hebben niet te doen met de meningen van een paar predikanten, die dan al of niet met elkaar overeenstemmen, maar met de **procedures** tegen hen. En alleen wat in deze procedures is verhandeld, mag ons bezig houden.

Hoe staat het nu in de procedure Van der Schaft met deze zgn. leerkwestie?

Ds. Van der Schaft was inderdaad van overtuiging dat hij vanwege de terzijdestelling van de Vervangingsformule niet kon oproepen tot vrijmaking van de leerbinding. Deze laatste toevoeging - van de leerbinding - moet er bij.

Want de „leerbinding” was z.i. opgeheven.

Wat heeft zijn kerkeraad daarvan gezegd?

Laat ik citeren uit de Acta van de Generale Synode, art. 134c, pag. 163-164: „In deze voor hem zo moeilijke situatie heeft de kerkeraad met grote wijsheid en tegemoetkomendheid jegens ds. J. van der Schaft gehandeld. Hij heeft diens gevoelen, dat hij vanwege de „terzijdestelling” van de zgn. Vervangingsformule niet meer kon oproepen tot vrijmaking van leeruitspraken ontzien en dit niet van hem geëist. Er zijn daarnaast redenen genoeg, zo sprak hij tot zijn predikant, om tot vrijmaking op te roepen.”

De kerkeraad van de kerk te Murmerwoude heeft tegenover ds. Van der Schaft dus heel de zaak van de terzijdestelling van de Vervangingsformule en het oordeel daarover en de vraag of nog tot vrijmaking van de leerbinding kan worden opgewekt, **laten rusten**.

De classis in haar afzettingsoordeel echter niet. Daarover heeft ds. Van der Schaft zich beklagd bij de generale synode en deze heeft overwogen „dat ds. J. van der Schaft hier niet zonder grond zich beklagt”. „De kerkelijke behandeling van ds. J. van der Schaft vertoont hier géén rechte lijn. De classis heeft op dit

punt geen rekening gehouden met wat de kerkeraad van Murmerwoude tegenover ds. J. van der Schaft had uitgesproken”, aldus de Acta, pag. 61.

Onze conclusie kan zijn: de „leerkwestie” speelde aanvankelijk geen rol in de zaak Van der Schaft en had het later ook niet mógen doen, aldus het afsluitend kerkelijke oordeel in deze zaak.

En nu gaat ds. Blok uitgerekend deze leerkwestie naar voren halen om te betogen: Daarin dachten beide predikanten gelijk. En: gelijke monniken, gelijke kappen. Daarom moest ds. Van der Ziel óók geschorst en afgezet en had ds. Janssen ook maar een brochure moeten schrijven over de zaak Van der Schaft in gelijke geest als over de zaak Van der Ziel.

Ongelukkiger had hij zijn betoog wel niet kunnen opzetten.

De eigenlijke kwestie

Met het bovenstaande is echter de eigenlijke kwestie nog niet aan de orde gekomen. Slechts in één zin is zij even aangeduid, dat we nl. niet te doen hebben met de meningen van een paar predikanten, al of niet met elkaar overeenkomend, maar met de **procedures** over hen. Met wat in deze procedures is verhandeld.

Dat was in de zaak Van der Schaft inderdaad de kwestie van het willen heenleiden van de gemeente naar vereniging met de synodale gemeenschap met desnoods uitverkoop van wat wij bij de vrijmaking hadden vastgehouden: ik denk hier aan de gereformeerde kerkregering, het verwerpelijke van de tucht. **Maatregelen** en formuleer hier dan kort en ruwweg.

Maar wat was de eigenlijke zaak in de procedure Van der Ziel?

Iets van dien aard?

Iets, dat daaraan principieel of zakelijk gelijk was?

Laat ons eerst eens luisteren naar wat de kerkeraad te Groningen-Zuid zelf heeft gezegd: „Reeds lang is door allerlei publikaties (toen de kerkeraad uit de aard der zaak nog niets publiceren mocht!) de gedachte gevoed, dat het conflict zou lopen over „de kwestie der samenspreking”. Ds. Van der Ziel zou daarover anders denken dan de kerkeraad, is toen zelf gaan samenspreken met de synodale kerken, en daarom is hij nu geschorst. Dat is zeer beslist **niet waar!**

En laat u door deze gedachte vooral niet beïnvloeden. De kerkeraad heeft ds. Van der Ziel nooit het recht betwist daarover anders te denken. De kerkeraad heeft hem zelfs volledig dat recht gegund. Maar er was iets anders”.

Dat andere is dit: Ds. Van der Ziel was het niet eens met het samensprekingsbesluit van zijn kerkeraad. Maar in plaats van volgens art. 31 K.O. te bewijzen dat dit besluit in strijd was met Gods Woord of de K.O. of anders zich te conformeren, ging hij op eigen gelegenheid samenspreken. Zo hield hij de band met zijn broeders niet vast, bewaarde hij niet de enigheid des Geestes enz. Aldus de kerkeraad.

Dat was de zaak, volgens de procedure.

Hiermee is de juiste stand van het conflict aangewezen, zegt de generale synode: hij moest de kerkeraad van diens ongelijk overtuigen en/of met zijn bezwaren tegen het besluit van de kerkeraad in de kerkelijke weg gaan, Acta, art. 315d.

Hier is dus niets te vinden van alles, wat ds. Blok naar voren brengt. Deze spreekt over meningen van ds. Van der Ziel, maar hij had moeten spreken over de **procedure**-Van der Ziel. En hij had zich daaraan moeten houden, zoals ik in m'n door hem genoemde brochure heb gedaan.

Had de in de procedure aangewezen gedragslijn van ds. Van der Ziel dan geen achtergronden, zo kan men vragen?

Het antwoord moet hier luiden, dat deze in de schorsingsprocedure niet in rekening zijn gebracht.

Daarom is de hele rechtshandel onbillijk geweest, zo klaagden appellanten ter generale synode.

Maar deze oordeelde, dat niet is aangetoond, dat het niet in rekening brengen van „achtergronden”, „conflictsituatie” en dergelijke, door de particuliere synode van Groningen reeds dáárom heeft moeten leiden tot een onrechtmatig en onbillijk oordeel inzake de schorsingswaardigheid van ds. A. van der Ziel.” Acta, art. 315c.

De „achtergronden”, zo ze er waren, zijn niet in rekening gebracht. De procedure is gevoerd over de kwestie, dat ds. Van der Ziel in een conflict met zijn kerkeraad niet de weg van art. 31 K.O. ging. Daartoe heeft de kerkeraad de zaak beperkt; de particuliere synode óók; de generale synode eveneens.

Hier ligt een overeenkomst tussen beide procedures

Als men van een overeenkomst in beide procedures wil spreken, nu, dan ligt die hier.

De classis Dokkum heeft nl. ook aan ds. J. van der Schaft verweten, dat hij „na herhaalde vermaning blijft weigeren zich te onderwerpen aan het kerkeradsbesluit van 4 nov. 1961, dat namelijk in al zijn ambtelijke arbeid ook na „Utrecht 1959” de oproep tot vrijmaking onverzwakt dient te blijven gehandhaafd, zonder in de daartoe voor hem geopende kerkelijke weg te bewijzen, dat genoemd kerkeradsbesluit strijdt tegen Gods Woord of de geldende kerkenordering”.

Zij achtte dit in strijd met art. 31 K.O. en sprak uit, dat dit een zonde was, die in een ambtsdrager niet geduld kon worden. En dit werd een grond voor het oordeel van afzettingwaardigheid.

Vergelijkt men nu beide procedures, dan kan men op dit punt van een praktisch algehele overeenstemming spreken, want hetzelfde werd ds. Van der Ziel ten laste gelegd. Of dit t.a.v. ds. Van der Ziel terecht is geschied, is een tweede. In de brochure „Aanvaardt elkander” heb ik, naar ik meen, aangetoond, dat ds. Van der Ziel niet tegen het samensprekingsbesluit van zijn kerkeraad inging, want hij hield een samenspreking van ander karakter dan zijn kerkeraad afwees. Maar dit laten we nu maar rusten.

In beide procedures werd dezelfde „zonde” aan beide predikanten ten laste gelegd, met dit verschil: in de procedure Van der Schaft was het een **bijkomende** zaak. In die van Van der Ziel werd dit gesteld als de **eigenlijke** zaak.

Wil men spreken in de terminologie van ds. Blok van: gelijke monniken, gelijke kappen, dan moet men dat op dit punt doen.

Maar schrik nu niet, geachte lezer, de generale

synode heeft op dit punt geoordeeld dat tegen ds. Van der Schaft niet juist geoordeeld is, omdat op dit punt de eigenlijke zaak tussen deze predikant en zijn kerkeraad niet in geding werd gebracht en geoordeeld werd vanuit een besluit afgezien van zijn inhoud. „Dit kan de mogelijkheid openen - zo vermelden de Acta - tot allerlei „bindingen” in plaatselijke kerken, terwijl dan over het zich niet daaraan onderwerpen het oordeel zou kunnen worden uitgesproken van ongehoorzaamheid aan de kerkeraad, waarbij dan het eigenlijke punt in geding buiten beschouwing werd gelaten”, art. 134c.

Had de generale synode dezelfde maatstaf toegepast in de zaak Van der Ziel - z'n procedure! - dan had zij **zijn hele** schorsing radicaal veroordeeld.

En dan was het, voor wat de in de procedure aangewezen „zonden” betreft, geweest: gelijke monniken, gelijke kappen.

Daarom heb ik hier een vraag aan ds. Blok.

Hij was als secundus-afgevaardigde ter generale synode en heeft gestemd vóór het in de zaak Van der Schaft genomen besluit. Hij gaat blijkens zijn artikel ook akkoord met het terzake van ds. Van der Ziel genomen besluit, terwijl deze twee besluiten zich verhouden als water en vuur en hier met twee maten gemeten is.

Het is deze vraag:

Geldt het gezegde: gelijke monniken, gelijke kappen alleen maar in bezwärende zin?

Is zulk een meten met twee maten niet hoogst verwerpelijk?

Want hij kan wel toestemmen met zijn kerkeraad dat de procedure Van der Ziel heel wat gebreken vertoont - zie zijn artikel - maar dit raakt de procedure als zodanig: haar kern, haar eigenlijke inhoud.

Amsterdam.

G. Janssen.

BOEKBESPREKING

Drs. G. Puchinger: **Gesprekken over Rome-Reformatie** (Meinema, Delft, oktober 1965). Paperback in geplastificeerd omslag, 356 blz., foto's van de geïnterviewden, personenregister, zaakregister. Prijs: f 8,90.

Dit boek geeft in een zeventiental interviews met vooraanstaande mannen van uiteenlopende confessie en levensbeschouwing een voorhoede-verkenning die heeft plaats gehad ter voorbereiding van het in augustus 1965 gehouden congres van de Organisatie van Reünisten der Societas Studiosorum Reformatorum over de verhouding Rome-Reformatie. Nog tijdens het Concilie dus. En vóór de afloop daarvan. Deze verkenning was uiteraard hoogst actueel, en ze is dat nog. Bovendien is zij even verrassend als degelijk opgezet en uitgevoerd. Het resultaat van de gebundelde publikatie van deze gesprekken is dan ook een belangwekkend geschrift dat als bron van informatie en daardoor ook middel tot opinievorming onze horizon mijlen ver uitzet buiten de friese en groninger vrijgemaakte palen, en tegelijk zelfs aan deze palen niet voorbijgaat, maar die (voor de goede lezer) precies situeert. Oberman 101.

Het congres is voorbij, en het boek ligt op tafel. Het boek van de 18, want er is één dubbel-interview (dat van de dichters Gabriël Smit en Michel van der Plas, in Rome; één van de mooiste). Toch ook het boek van Puchinger. Want al behelst het geen gesprekken in de eigenlijke zin van het woord, maar slechts de bijzonder openhartige antwoorden op de door hem gestelde vragen, het zijn niet alleen de vragen die van zijn kant het karakter van het boek hebben bepaald, maar niet minder de keus van de personen, en eigenlijk nog het meest de keus van de methode. Deze is gedaan vanuit het moderne levensgevoel „waarin waarachtigheid, persoonlijke ontmoeting en existentiële betrokkenheid en openheid de richting willen aangeven”, zoals hij het zelf formuleert in zijn laatste vraag aan dr. Oberman. En Oberman neemt met instemming over de opmerking van prof. Zijlstra: „We zijn met elkaar langzaam-aan twintigste-eeuwers geworden” (101, vgl. 66). Terecht. In de 20e eeuw is het ondenkbaar geworden, dat wij enkel met sluitende betogen (vaak met syllogisme op syllogisme) en zonder persoonlijke ontmoeting en publieke confrontatie met de buurman of tegenstander, voor de jongere generatie het eigen erf omtuinen. De ontroning van het rationalisme, de maatschappelijke integratie en de publiciteitsmedia hebben dit onmogelijk gemaakt. De tekst: „uit het hart zijn de uitgangen van het leven” heeft in meer dan een opzicht een diepere zin gekregen, en een nieuwe glans.

Uiteraard heeft ook de moderne methode van het interview haar gevaren. De meeste interviews zijn eendagsvliegen, bij uitzondering eendagsvlinders, vanwege de vluchtigheid die eigen is aan het journalistieke bedrijf. Dit gevaar is hier vermeden. Allereerst omdat de gesprekspartners op een enkele na van over jaren bekende waren voor de instigator van dit congres en een sfeer van vertrouwen dus gewaarborgd bleek. Voorts doordat de te publiceren tekst hun eerst ter controle werd aangeboden. En niet het minst doordat - zoals uit de tekst bij herhaling blijkt - iedere volgende ondervraagde vooraf inzage was verleend van wat zijn voorgangers hadden bijgebracht. Zo waren de vijf laatsten in hun kwaliteit van referenten op het congres dan ook breed geïnformeerd. En is dat de lezer van het boek het breedst van allen. Een ander gevaar is dat van een zeker personalisme. Daaraan is de samensteller van deze bundel m.i. niet geheel ontkomen. En dat niet zozeer door de keus van de prominente figuren die hij voor een gesprek nodigde als wel door de wat al te complimenteuzen wijze waarop hij hen aan u voorstelt. Doch u neemt dit stellig gaarne op de koop toe bij de levendigheid van de geboden stof en... het stille beeld van het portret.

De „gesprekken” zijn zonder uitzondering boeiend, en veelzijdig komt aan het licht hoe Rome de Reformatie vandaag tot oecumenische aandacht drijft. De term is van Popma, en raak getroffen. Met een halfzacht oecumenisme heeft dit niets te maken. Dit wordt duidelijk afgewezen. En de voortgaande strijd om het dogma wordt vanzelfsprekend geacht. Het gaat er maar om, in welke geest die wordt gevoerd, van beide kanten. Dat de zonen van de Reformatie Rome van binnen uit gaan benaderen, b e - n a d e r e n, en omgekeerd roomse theologen de Reformatie, daarbij gesteund door een hernieuwde concentratie op de bijbel-exegese, is zonder meer verheugend. Hoe het hierbij met Rome staat, is misschien wel het meest typerend uitgedrukt in de woorden van Oberman: „ik zie evangelische luikjes opengaan in een zusterkerk, want dat is Rome; ook Calvijn erkende de **vestigia** (d.i. sporen, J.B.) der kerk in Rome” (108). Evangelische luikjes. Niet meer, **maar ook niet minder**. Oberman ziet die opengaan, en hij niet alleen. Natuurlijk

Wij in Christus - Christus in ons

In de vorige stukjes heb ik er de nadruk op gelegd, dat wij van nature midden in de dood liggen. En dat wij het leven en de zaligheid buiten ons zelf in Christus alleen hebben te zoeken en te vinden.

In Hem hebben we alles wat tot onze zaligheid dienen kan.

Door het geloof in Hem hebben we een zekerheid, die nergens anders te vinden is. Zodat we mogen zeggen: Ik ben verzekerd, dat niets ter wereld ons kan scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus.

In Hem vinden we ook waarachtige eenheid met allen, die Hem liefhebben. Die eenheid gaat door muren van kerken en gemeenschappen heen. En zal uiteindelijk al die muren verpulveren en reeds in deze bedeling ondermijnen. Ik bedoel al de omheiningen, die nog staan om kerken, die al hun zaligheid alleen van Christus verwachten.

In Hem hebben we ook een blijdschap, die nimmermeer vergaat. Zelfs in dagen van moeite en verdriet, van nood en dood mogen we ons in Hem verblijden. Want Hij is gisteren en heden Dezelfde en tot in eeuwigheid.

Door het geloof in Hem mogen we alle goeds verwachten, ook wanneer we het ergste vrezen. Alle hoop wordt beschaamd en vindt haar einde. Maar wie op Hem hoopt wordt nooit teleurgesteld.

In Hem zijn we ook vrij van schuld en vloek, van zonde-heerschappij, van dood en duivel. Ook vrij van vrees voor mensen. Echt Vrijgemaakt zijn we als de Zoon ons heeft vrijgemaakt en ons doet leven als vrije kinderen Gods.

In Hem hebben we het leven in de volle zin van het woord, dat door geen macht ter wereld ons ontnomen kan worden. Want alle schepselen zijn in Zijn hand, zodat ze tegen Zijn wil zich roeren noch bewegen kunnen.

Aan Hem hebben we genoeg, meer dan genoeg in alle levensomstandigheden. Als iemand wanhopig is dan zeggen we: „Hij weet niet waar hij het zoeken moet”.

Welnu, tot alle wanhopigen zegt de Heiland: „Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijn, en Ik zal u rust geven”.

Wij hebben in Christus dus alles wat tot onze verlossing nodig is. Maar hoe staat het nu met Christus in ons? Daarvan spreekt het Evangelie toch ook? We kunnen wel zeggen, dat we door

het geloof alle heil in Christus hebben, maar is dat wel voldoende? Moeten we Christus niet in ons zoeken?

Bij mijn weten staat dat nergens in het Evangelie.

Maar wel is het zo: Als we door een oprecht geloof Christus ingelijfd worden en al zijn weldaden aannemen, dan woont en werkt Hij ook in ons.

Dan is het: Wij in Hem en Hij in ons.

Zo lezen we in Joh. 14 : 20: „Te dien dage zult gij weten, dat Ik in mijn Vader ben en Hij in Mij en Ik in u”. En in Joh. 17 : 22: „De heerlijkheid, die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik hun gegeven, opdat zij één zijn, gelijk Wij één zijn: Ik in hen en Gij in Mij, dat zij volmaakt zijn tot één”.

Paulus schrijft in Gal. 2 : 20: „Ik ben met Christus gekruisigd; en ik ben het niet meer die leef, maar Christus leeft in mij. En het leven dat ik nu op aarde leef, leef ik in het geloof in de Zoon Gods, die mij heeft liefgehad en zich voor mij heeft overgegeven”.

Als we het leven in Christus hebben door het geloof, dan mogen we zeggen: wij leven niet meer, maar Christus leeft in ons. D.w.z. het gaat ons niet om onze naam, maar om Zijn naam. Het is ons niet te doen om onze roem, maar Hij is onze roem. Het is niet zo, dat onze kracht zich openbaart in een christelijk leven, maar Zijn kracht wordt in onze zwakheid volbracht. Wat er goeds is in onze wandel is geen vrucht van onze goedheid, maar van Zijn goedheid, die oneindig groot is. Wat er aan trouw in ons leven gevonden wordt hebben we niet aan onszelf te danken, maar aan Hem, die trouw was tot in de dood. En die nog trouw is en al Zijn beloften volbrengt.

In Gal. 4 : 19 schrijft Paulus, dat hij worstelt en zwoegt „totdat Christus gestalte in u krijgt”. Hoe meer we het leven in Christus zoeken, hoe meer Hij gestalte krijgt in het leven der gemeente. Ziet de wereld in ons iets van de Geest van Christus? Iets van de liefde van Christus? Iets van de heerlijkheid van Christus? Laten alle dienaars van het Evangelie, alle ouderlingen, ja alle christenen dáárvoor maar zwoegen: Christus zichtbaar maken in het leven der gemeente.

H. J. Jager

zijn er ook tegenkrachten die ze weer dicht willen slaan. Zelfs wel dicht spijkieren. Maar wie durft, of mag zelfs voorspellen dat die zullen winnen? Is het niet veel meer onze christenplicht, te bidden om verdere doorwerking van de evangelische krachten? Zou het niet kunnen, dat het Woord van God zelf hier reformatorisch werkzaam is? Wie zijn wij, dat wij dat vooraf zouden gaan uitmaken? Dat er binnen de muren van het officiële Rome althans in Nederland en Duitsland ook evangelische krachten zich een weg banen is even werkelijk als dat de Canisiusvertaling van de Heilige Schrift en de Willibrordvertaling van "het Nieuwe Testament van onze Heer Jezus Christus" het Woord van God vandaag in ons land in de roomse gezinnen brengen in een voortreffelijk, levend Nederlands. Even werkelijk ook als dat vandaag in het roomse zuiden de pastoor een gereformeerde bijbelkring kan bezoeken die onder leiding staat van de plaatselijke predikant, en dit ook wel gebeurt. Het officiële Rome als wereldmacht is niet overal meer alléén het werkelijke Rome. Helaas wel in de landen waarover Tijmen Knecht zijn mooie boekje schreef, en wel in Vlaanderen waar het wonder van Boechout werd gewerkt. Daarom is het nodig en goed om Boechout op alle mogelijke manieren te steunen, en "In de rechte straat", en het officiële Rome overal en te rechter tijd met het klare evangelie tegen te treden en te bestrijden, maar even oprecht oecumenische aandacht te geven aan het opengaan in onze naaste omgeving van de evangelische luikjes bovengenoemd. In dit verband zij ook verwezen naar de toespraak die Popma' op het congres zelf gehouden heeft onder de titel "oecumenische aandacht" en die afgedrukt is in de 3e aflevering van het maandblad "Woord en Wereld" (sept. '65). En wat het hier besproken werk betreft: welk een bijbelse ernst en evangelische bewogenheid spreekt er niet uit het interview met Gabriël Smit en Michel van der Plas: over de kerk der armen die zonder triumfalisme de barmhartige Christus ontmoeten wil, de "kerk recht vooruit" die de Geest tot aanzijn roepen wil op het gebed van de gemeente. Niet minder verrassend openhartig zijn in deze richting de getuigenissen van de roomse theoloog Ratzinger en Haarsma. De in dit boek geboden confrontatie zal ieder lezer in wiens hart het doleren om de gescheurdheid van Christus' Kerk niet verstorven is ervan overtuigen dat zeker in ons land de polemiek - en ook de preek - niet meer een zuiver repetitieve karakter mag dragen, wil zij vandaag nog eerlijk zijn. Voor de preek over de paapse mis biedt het een nieuwe soutane, of toga zo ge wilt. En voor de preek en pastorale gesprekken in het algemeen behartenswaardige wenken bovendien. Informatie biedt het uiteraard ook over het Concilie en over de wijze waarop o.a. professor Berkouwer daar als waarnemer heeft gewerkt en invloed heeft kunnen uitoefenen. Wie de betekenis van diens laatste boek wil begrijpen, kan hier terecht.

De vragen van Puchinger zijn in laatste instantie "eschatologisch-oecumenisch" gericht (126) op de komende wereld waarin naar de woorden van Ratzinger de profanering van het leven verder zal voortschrijden (133) en te vrezen is dat Karl Barth's profetie bewaarheid zal worden van het terugvallen van de theologie op de oude spoken uit de 19e eeuw (232). Het heeft voor ons allen zin te vragen of in de mondiale kerknood, als alleen al "christelijk lijfsbehoud" (Kasteel, 171) de christenen bijeen zal drijven, op het gebed van het eenvoudige kerkvolk (vgl. 82, 317) om de "kerk vooruit" de eenheid nog **geschonken** zal worden, omdat die ook zou kunnen behoren bij het tooien van de Bruid zonder hetwelk de Bruidgom niet komen kan (Roscam Abbing, 272). We zullen goed doen ook de nuchterheid te betrachten die Herman Ridderbos aan de dag legt (31v.) en de waarschuwing van Barth ter harte te nemen: "Rahner, Küng en Ratzinger, zijn "Rome" nog niet (226). Maar tegelijk deze woorden van Barth: "samen hebben we nodig dat we méér vanuit de Bijbel leren denken, ja dat kan ons gaan aaneenbinden, dat alleen!" (230). En dat dan met de diep-religieuze oecumenische aandacht waarvan de indringendste passages uit het hier besproken werk getuigen.

J. Bosch

PERSSCHOUW

Over de

„OPENBARE GROVE ZONDE”

van ds. Van der Ziel en nog wat

In het januarinummer van Petah-ja, het officiële orgaan van de Bond van Geref. Mannenverenigingen plaatste ds. W. G. de Vries van Helpman, de voorzitter van deze Bond, een artikel over de kerkelijke situatie anno 1966. Daarin besprak hij uitvoerig de schorsing en afzetting van ds. Van der Ziel.

Dat artikel trok nog al de aandacht. Ds. De Vries is nl. één van degenen die van oordeel zijn dat deze afzetting een aangelegenheid is welke alléén de kerk van Groningen regardeert en anderen zich daar maar niet mee moeten bemoeien.

Maar in Petah-ja besprak hij nu zelf deze affaire in geuren en kleuren, daarbij gebruik makend van niet voor ieder toegankelijk en door ieder controleerbare bronnen.

Bovendien rees de vraag of een dergelijk relaas wel thuis hoort in het officiële orgaan van de Bond van Mannenverenigingen. Behoort het tot de taak van zo'n blad zich op **deze** wijze met de kerkelijke kwesties te bemoeien? Maar wat het meest in het artikel van ds. De Vries opviel was dat daarin meningen verkondigd werden die een radicale veroordeling betekenen van één van de wezenlijke momenten van de vrijmaking. Het artikel van ds. De V. kreeg algemene bekendheid doordat het - zoals te verwachten was! - in het Gereformeerd Gezinsblad werd overgenomen.

Zoals óók te verwachten was kwam er kritiek los op wat ds. De V. schreef.

De vrijmaking is nog niet helemaal vergeten en ze wordt niet door allen in de essentiële punten ervan verloochend.

In het Gereformeerd Kerkblad voor Zuid-Holland enz. gaat ds. Veldman van Rotterdam-Delfshaven op het door ds. De V. geschrevene in.

Hij stelt eerst in zijn artikel de vraag of het aan ds. Van der Ziel geoorloofd was door te gaan met preken. Hij zegt daarvan het volgende:

Men kent de feiten: ds. v. d. Ziel is afgezet door zijn kerkeraad, die de acte van afzetting voltrok nadat een P.S. te kennen gegeven had, dat de classis Groningen terecht uitsprak, dat ds. v. d. Ziel geheel van zijn dienst is af te zetten. Daarna is, voorzover te oordelen valt uit de krantenberichten, ds. v. d. Ziel doorgestaan met preken, worden er samenkomsten gehouden onder leiding van een kerkeraad, die nu bezig is om te komen tot uitbreiding van het aantal ambtsdragers. Is dit geoorloofd? Wij antwoorden volmondig: JA. Onder slechts één restrictie: dat ds. v. d. Ziel en zijn kerkeraad de kerkelijke weg op gaan. Liever zouden we ons omgekeerd uitdrukken: als ds. v. d. Ziel de kerkelijke weg opgaat, is er een uitweg voor zijn bezwaardennood: de uitlaatklep van art. 31 K.O., die in een intermezzo de eigen kerkdiensten toelaat. We achten ook maar één oplossing voor alle kerken heden mogelijk om de kerkhistorie, gesteld dat ds. v. d. Ziel zijn vonnis aan revisie onderwerpt, voort te doen gaan: tijdelijk een breuk accepteren in de kerk te Groningen-Zuid.

We zullen ons nader verklaren. Op de inhoud van art. 31 gaan we nu niet in. Dat is, ook door ons, tot vervelens toe gebeurd. Duidelijk is in ieder geval: als er bezwaarnis rijst over een of ander besluit, is men gerechtigd appél aan te tekenen. Zulks niet alleen: men zal tijdens de duur van dat appél ook hebben te bepalen, of men met de uitvoering van het besluit, dat bezwaard maakte, akkoord zal gaan of niet. Is men voor zichzelf overtuigd, dat de uitvoering van een besluit zonde meebrengt, dan is het een eenvoudige Schrift-wijsheid: men moet Gode meer gehoorzamen dan de mensen. Men voere alsdan het besluit niet mee uit en onttrekke zich aan handelingen die op de eigen standpunt de verhouding tot God schaden.

In het vervolg van zijn artikel keert ds. Veldman zich dan direct tegen wat ds. De Vries schreef: Daarin worden z.i. dingen gezegd die lijnrecht ingaan tegen Art. 31 van de K.O. zoals dat steeds is verstaan en in de Vrijmaking ook in praktijk werd gebracht. Ds. Veldman schrijft het volgende:

Het moet ons van het hart, dat we niet begrijpen dat in een bondsorgaan van een mannenbond de zaak-ds. v. d. Ziel tot in details toe zo besproken moet worden. We achten dit totaal misplaatst en een treden in bevoegdheden, waarin noch het bondsbestuur, noch de redactie van het bondsblad mogen treden. Er wordt uit kerkeraadvergaderingen geciteerd alsof het niets is. Het bondsorgaan van de mannenbond legge geen noodlijken aan, (voorbeeld ds. De Vries als verontschuldiging), zolang de dijken van kerkelijke vergaderingen het houden.

Temeer treft ons dit buiten zijn bevoegdheid treden, omdat in genoemd artikel een theorie over art. 31 gehuldigd wordt, die synodocratisch genoemd moet worden. We citeren:

„Want er wordt vandaag wel vaak gevraagd: wat is dan zijn openbare grove zonde? Ik meen dat dit aan de eerste de beste catechisant al duidelijk te maken valt. Het is trouwens ook een voorbeeld, dat ik zelf, al lang voor dit conflict er was, vaak bij het behandelen van de kerkorde op de catechisatie gebruikte.

Stel, dat een kerkeraad een besluit neemt, waarvan een ouderling of predikant zegt: dat is in strijd met de Schrift (héél de Schrift spreekt anders om 't in de woorden van ds. v. d. Z. te zeggen), wat moet zulk een bezwaarde dan doen? Mag hij dan publiek daartegen in gaan en het in de gemeente

brengen? Neen zo zeg ik dan: dan zou hij een scheur in de gemeente trekken, want dan dwingt hij de gemeente tot een positie-keuze, tussen hem en zijn kerkeraad. Dan is hij bezig een scheuring te veroorzaken. Er is dan maar één weg: de weg van art. 31 K.O. Als zijn kerkeraad niet naar hem luistert mag hij met zijn bezwaren naar de classis gaan enz. Want art. 31 is de veiligheidsklep die juist een breuk wil voorkomen.”

Op deze uitspraak van ds. De Vries reageerde ds. Veldman als volgt:

Ik vind het jammer, dat in een overigens zeer leesbaar artikel deze vervelende passage de aandacht vraagt. Want misschien niet de eerste de beste catechisant, maar dan wel een oplettende catechisant, die dit leest, moet toch de opmerking plaats: wat doet ds. De Vries met het Gode meer gehoorzamen dan de mensen. Het is verdwenen. Als een predikant zegt: dit besluit is in strijd met de Schrift, dan mag hij, als hij alles overzien heeft, heus wel publiek de strijd aanbieden tegen dit besluit. Dat is juist art. 31 K.O. Stel, dat het besluit van de kerkeraad onschriftuurlijk is, dan is de betrokken dienaar des Woords reeds bezig in zijn strijd met de heling van de scheur, die de kerkeraad door zijn onschriftuurlijk besluit in principe veroorzaakte. Art. 31 is geen synodocratische veiligheidsklep in de zin van: de facto meedoen, de iure ga je maar naar de classis, maar dit artikel geeft de vrijheid van het geweten om te komen tot een keuze: tijdelijk conformeren of niet-conformeren. Zulks hangt af van aard, doel, inhoud, werking van een besluit. Voor ds. De Vries ligt de eenheid der kerk in het altijd je onderwerpen aan elk besluit. Deze eenheid geeft orde, „uitwendige” rust. Het is de orde der slavernij. De eenheid ligt echter gelijk boven gememoreerd, in de overeenstemming van besluiten met Gods Woord. Art. 31 laat de mogelijkheid open van een intermezzo, waarin in afwachting van een uitspraak van een appèlinstantie men tegenover elkaar staat. Daarmee is de mogelijkheid gegeven, dat b.v. ds. V. d. Ziel kerkdiensten houdt. Dat zegt nog niets van de zaakgerechtigheid van ds. v. d. Ziel.

Behalve ds. Veldman hield ook ds. Zemel van Enschede zich met het verhaal van ds. De Vries bezig. Hij citeert in het Kerkblad van Overijssel enz. precies hetzelfde fragment uit wat ds. De Vries schreef en zegt daarvan dat hij het daarmee vierkant oneens is en gaat dan zo verder:

Hier wordt een algemene regel gesteld. Als algemene regel is hij echter wat synodaal. Het is vrijwel het oude geluid: U kunt in beroep gaan, doch u hebt u eerst te onderwerpen. Dat dank je de koekoek.

Er bestaat in die zin geen algemene regel voor het bezwaard zijn. Indien het enigszins mogelijk is zal natuurlijk iedere ambtsdrager zich schikken. Eventueel zich tijdelijk schikken.

Het kan daarentegen ook gebeuren, dat een kerkeraad een besluit neemt, waarvan een predikant oordeelt, dat het in strijd is met de Schrift. En hij eist van zijn predikant mee te werken aan de uitvoering van dit besluit. Dan is het het recht en de plicht van die predikant neen te zeggen. En waar het de uitvoering van een besluit betreft komt dat neen bijna altijd in het openbaar. Die predikant is immers ook onder de bescherming van art. 31 geplaatst. Het is in de Gereformeerde Kerk geoorloofd gaande in de weg van appél een kerkeraadbesluit niet voor vast en bondig te houden.

Ik neem een dwaas voorbeeld. Mijn kerkeraad zou besluiten een samenspreking aan te gaan met de synodale kerkeraad. Een samenspreking met het doel om zo spoedig mogelijk te herenigen. Ik acht dit besluit onschriftuurlijk, de schapen verstrooiend. Dacht men dan, dat ik zwiigen zou en voorlopig meedoen in afwachting van de uitspraak van de classis over mijn beroep bij haar? Ik denk er niet aan. Publiek ging ik er tegen in. Bij de samenspreking was ik afwezig.

Uit zo'n voorbeeld blijkt toch al, dat men niet tot algemene regel kan verheffen: Een bezwaarde ambtsdrager mag naar de classis gaan. Intussen heeft hij zich echter stil te houden.

Er is geen algemene regel te geven voor de „techniek” van het bezwaard zijn. Elk geval moet op zich zelf bezien worden. En zeker geen algemene regel, die een bezwaarde ambtsdrager altijd zou dwingen te zwiigen over wat hij in strijd met Gods Woord acht. Ik ben al lang geen catechisant meer. Maar met die „algemene regel” is mij niet duidelijk gemaakt de openbare grove zonde van ds. v. d. Ziel.

Inderdaad, die „openbare grove zonde” van ds. Van der Ziel is allerminst duidelijk!

Behalve natuurlijk voor hen die zo synodocratisch denken over art. 31 en K.O. als ds. De Vries doet!

Als we overwegen wat er zoal rondom de schorsing van ds. v. d. Ziel werd gedaan en gezegd komen een reeks vragen op ons af.

Bijvoorbeeld:

Wordt nog wel door allen Art. 31 der K.O. verstaan zoals dat in de vrijmaking geschiedde?

Wordt er nog wel door alle betrokkenen gehandeld naar de letter en de geest van art. 79 en 80 der K.O.?

Wordt er nog wel ernst gemaakt met het ratificatierecht der kerkeraden ten opzichte van de besluiten der meerdere vergaderingen, b.v. die ten aanzien van de schorsingswaardigheid van ds. Van der Ziel?

Wordt er nog wel ernst gemaakt met het kerkverband, b.v. ten opzichte van de afzetting van ds. v. d. Ziel? Of geldt in de huidige situatie het woord van prof. Schilder: „de éne keer spelen ze met het kerkverband, en de andere keer maken ze er hun schild ende betrouwen van, als het er om gaat, hun zienswijze op te dringen aan anderen”?

Wordt er inderdaad nog ruimte gegeven voor het feitelijke bezwaard zijn zoals we dat bij de vrijmaking verdedigden maar dat ons toen door synodocraten werd onthouden?

Het komt er in onze dagen op aan het goede dat God ons in de vrijmaking gaf te bewaren.

En tenslotte: we zull ener goed op letten of het **Gereformeerd Gezinsblad** ook de artikelen van ds. Veldman en ds. Zemel doorgeeft. We mogen toch wel verwachten dat als dit blad ons wat er in onze kerken geschiedt informatie geeft, deze objectief zal zijn?

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Houwerzijl: J. F. de Weger te Delft.

Tweetal te Helpman (vak. E. T. v. d. Born): N. Bruin te Rotterdam-Charlois en M. K. Drost te Mariënberg.

Aangenomen naar Wetsinge-Sauwerd: kand. P. Schelling te Nijmegen, die bedankte voor vijf andere beroepen.

Emeritaatsaanvraag. Bij de classis Warffum van 2 februari is een aanvraag tot emeritering van de Kerk te Uithuizen voor haar Dienaar des Woords ds. H. G. Schaeffer. De ingangsdatum is gesteld op 1 maart 1966.

Classis vraagt steun van deputaten der Part. Synode. De classis Noord-Brabant/Limburg heeft zich in voortgezette zitting praealabel beziggehouden met een brief van de kerk te 's-Hertogenbosch, bevattende de mededeling dat de kerkeraad het besluit van de vorige vergadering inzake Breda niet kan ratificeren en derhalve in beroep gaat bij de meerdere vergaderingen. Indien de betreffende besluiten van de vorige vergadering niet worden teruggenomen, zullen de afgevaardigden van 's-Hertogenbosch voorts in opdracht van de kerkeraad niet langer aan deze naar zijn mening definitief onwettig gebleken classicale vergadering kunnen medewerken.

Ter tafel was tevens een brief van Breda (kerkeraad-ds. Smouter), waarin op de brief van 's-Hertogenbosch wordt gereageerd en nog eens wordt uiteengezet, hoe deze kerkeraad zich gebonden acht aan de confessie der kerk.

Na zeer breedvoerige besprekingen werd een voorstel aanvaard van ds. M. Heemskerk met de volgende inhoud:

„De classis Noord-Brabant/Limburg, kennis genomen hebbende van de bij haar ingekomen brieven van de kerken van Den Bosch en Breda, overwegende dat hij in deze zaak niet tot een bevredigende oplossing kan komen, besluit de vergadering te schorsen en op zeer korte termijn het adres van Dep. ad art. 49 K.O. in te winnen in deze zaak.”

Het ligt in het voornemen de vergadering met deze deputaten te doen plaats hebben op donderdag 10 februari a.s..

Art. 49 bepaalt, dat iedere particuliere synode ook enigen zal deputeren „om alles wat de synode geordonneerd heeft, te verrichten en in voorvallende zwaarigheden aan de classes de hand te bieden”.

Schiebroek-Hillegersberg over Groningen-Zuid. De kerkeraad acht zich niet bevoegd noch in staat de uitspraak der G.S. inzake de schorsingswaardigheid van Ds. Van der Ziel te beoordelen.

Ten aanzien van de uitspraak inzake schorsing zonder naastgelegen gemeente (acta art. 431) is hij van oordeel dat de G.S. terecht het beroep van de kerkeraad van Groningen-Zuid en van de P.S. van Groningen 1963/4 op art. 31 K.O. heeft afgewezen. De afwijking van de regel, in art. 79 K.O. gesteld, is nochtans door de G.S. niet afgekeurd, zulks met beroep op de situatie, die te Groningen-Zuid ontstaan was. Uit de

overwegingen van de G.S. is aan onze Raad echter niet onweerlegbaar gebleken dat de betrokken kerkeraad door uitstel van schorsing zou hebben gezondigd tegen het Woord van God. De G.S. heeft voorts niet in rekening gebracht dat deze schorsing, die geschiedde in afwijking van de regel van art. 79 K.O., de particuliere en generale synode voor een voldongen feit plaatste en de rechtsgang van de betreffende predikant aanzienlijk verkort heeft. Zij heeft wel in de kerkeraad gelaakt dat hij niet uitdrukkelijk zijn schorsingsdaad aan het oordeel van de P.S. heeft voorgelegd, maar zij heeft nagelaten te overwegen dat de betrokken predikant tegen de uitspraak van schorsingswaardigheid, door kerkeraad en particuliere synode gedaan, thans slechts in appèl kon gaan bij de generale synode. Aangezien de regel van art. 79 K.O. de rechtspositie van alle dienaren des Woords betreft en handelingen in strijd daarmee de inzet vormden van de vrijmaking, acht de kerkeraad zich op dit punt wel bevoegd en geroepen tot een uitspraak. Hij oordeelt dat de G.S. had dienen uit te spreken dat de schorsing van Ds. A. van der Ziel te Groningen-Zuid niet rechtmatig geschied is. Zij zal dit oordeel bekend maken aan de betrokken kerkeraad en predikant en in een revisie-verzoek aan de eerstkomende gene-

rale synode. Inmiddels wekt hij de leden der gemeente, die zich met bezwaren tot hem wendden, op de proporties van de betreffende zaak te blijven zien, den Heere dankbaar te blijven voor hetgeen Hij niet alleen in de vrijmaking ons in het verleden geschonken heeft, maar ook thans nog in Zijn onverdiende genade blijft schenken, en te volharden in het gebed, opdat in de weg van gelovige onderwerping aan Gods Woord en van trouw aan de aangenomen belijdenis en ordening der kerken de huidige moeiten in het kerkelijk leven mogen weggenomen worden.

ADRESSEN

Ten Boer, scriba: A. G. Oosterhoff, Boersterweg 16, telef. 05902-438; diakonie: N. Reitsema, Kraakheemlaan 4, telef. 05902-790. **Voorthuizen**, scriba: R. Mulderij, Gerard Doustr. 23, Voorthuizen, telef. 03420-1617; diakonie: A. v. d. Steeg, Gerard Doustraat 33, Voorthuizen. **Loppersum**, scriba: J. Knol, Molenweg 17, telef. 05967-679; boekhouder: L. van Deel Sr., Bosweg 20, telef. 05967-618; boekhouder diakonie: Tj. van der Molen, Kruisweg. **Hillegersberg-Terbrugge**, scriba: Th. v. d. Tholen, Icarustraat 66, Rotterdam-13, telef. 010-225607.

In Jezus ontslapen mijn lieve man, onze vader en grootvader

JACOBUS GERRIT VAN OORD

op de leeftijd van 72 jaar.

„Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen noch machten, noch heden noch toekomst, noch krachten, noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Here.” Rom. 8 : 38 en 39.

Utrecht: A. A. van Oord-Visser
Utrecht: G. van Oord
L. J. van Oord-Hamoen
Haarlem: L. M. van Oord
De Bilt: J. van Oord
K. van Oord-Damminga
IJsselmuiden: E. C. Vis-van Oord
W. Vis
De Meern: J. G. van Oord
A. M. van Oord-Groen
Terneuzen: A. van Oord
L. van Oord-Wielaart
en kleinkinderen

Utrecht, 31 januari 1966
Prins Hendriklaan 94

Nog zeer onverwachts is in zijn Heere en Heiland ontslapen Zijn kind, onze broer, zwager en oom

de heer JAC. G. VAN OORD

Hij steunde altijd op het Woord des Evangelisch.

Hilversum,
Dames A. G. en E. van Oord
Mevr. de Wed. M. C. v. d. Brink-
van Oord

Werkendam,
Mevr. de Wed. W. C. van Oord-
Seegers

Dordrecht,
Mevr. de Wed. A. van Oord-
Eggink

neven en nichten

Utrecht, 31 januari 1966

Het heeft de Heere behaagd tot Zich te nemen onze Oom Koos

de heer JAC. G. VAN OORD

In leven mede-grondlegger van onze bedrijven.

Na een welbestede en strijdbaar leven mocht deze rusteloze werker ingaan tot de rust die overblijft voor het volk van God.

N.V. Aannemers en handelsbedrijf
Van Oord, Hoogstr. 73, Werkendam

N.V. Gebrs. van Oord,
Laantje 2, Werkendam

Het Bestuur van de Nederlandse Bond van Gereform. Jongelingsverenigingen geeft hiermede met droefheid kennis van het nog onverwachte overlijden van zijn oudvoorzitter en erelid, de Heer

J. G. VAN OORD

in de ouderdom van 72 jaar.

Gedurende een groot aantal jaren heeft hij zijn krachten gegeven aan het werk van onze Jongelingsverenigingen, zowel voor als na de Vrijmaking. Van 1946 tot 1953 was hij bondsvoorzitter. We willen al deze arbeid in dankbaarheid aan onze God gedenken.

„Want dit vergankelijke moet onvergankelijkheid aandoen en dit sterfelijke moet onsterfelijke aandoen.

En zodra dit vergankelijke onvergankelijkheid aangedaan heeft, en dit sterfelijke onsterfelijke aangedaan heeft, zal het woord werkelijkheid worden, dat geschreven is: De dood is verzwolgen in de overwinning.” (1 Cor. 15 : 53 en 54)

Namens het Bestuur:

G. Storm, voorzitter
S. Visser, secretaris

Amersfoort/Barendrecht, 1 februari 1966.